

PAPER DETAILS

TITLE: Erken Evlilik Yapmis Yasli Bireylerin Evlilik Deneyimleri Üzerine Bir Çalışma

AUTHORS: Meyrem Tuna Uysal

PAGES: 368-389

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/4065248>

Erken Evlilik Yapmış Yaşlı Bireylerin Evlilik Deneyimleri Üzerine Bir Çalışma

Meyrem Tuna Uysal ^{1,2}

ÖZET

Toplumsal bir sorun olan erken evlilik, bireyleri yaşamı boyunca fiziksel, bilişsel ve toplumsal olarak etkileyen bir deneyimdir. Bu deneyim her ne kadar çocuk yaşta yaşansa da bireyin gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinde de önemli yansımaları bulunmaktadır. Çalışma erken evlilik yapan yaşlı bireylerin evlilik sürecindeki deneyimlerini ele almayı amaçlamaktadır. Burdur ilinde erken evlilik yapmış 8 yaşlı kadın ve 8 yaşlı erkek olmak üzere toplam 16 yaşlı katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yapılan çalışmada yüz yüze derinlemesine görüşme tekniği tercih edilmiştir. Katılımcılara, amaçlı örneklem kullanılarak kartopu yöntemiyle ulaşılmıştır. Çalışma sonucunda, katılımcıların erken evlilikleri baskı, zorluk ve korku olarak tanımladıkları, ekonomik yetersizlikler ve geleneksel kültürel kodlar nedeniyle evlilik yaptıkları belirlenmiştir. Ayrıca çalışmada katılımcıların erken evliğe karşı çıktıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erken Evlilik, Yaşlı Bireyler, Evlilik, Evlilik Deneyimleri.

A Study On The Marriage Experiences Of Elderly Individuals Who Married Early

ABSTRACT

Early marriage, which is a social problem, is an experience that affects individuals physically, cognitively and socially throughout their lives. Although this experience is experienced at a young age, it also has important repercussions in youth, adulthood and old age. The study aims to address the experiences of elderly individuals who marry early during the marriage process. In the study, which was conducted using a semi-structured interview form with a total of 16 elderly participants, 8 elderly women and 8 elderly men, who had early marriage in Burdur, face-to-face in-depth interview technique was preferred. Participants were reached by snowball method using purposive sampling. As a result of the study, it was determined that the participants defined early marriages as pressure, difficulty and fear, and that they married due to economic inadequacies and traditional cultural codes. In addition, it was determined that the participants in the study were against early marriage.

Keywords: Early Marriage, Elderly Individuals, Marriage, Marital Experiences.

¹ meymertuna@sdu.edu.tr

² Doç. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü Doğu Yerleşkesi/Isparta, ORCID: 0000-0001-8910-8058.

(Makale Gönderim Tarihi: 11.07.2024 / Yayın Tarihi:30.09.2024)

Doi Number: [10.18026/cbayarsos.1514957](https://doi.org/10.18026/cbayarsos.1514957)

Makale Türü: Araştırma Makalesi

1. GİRİŞ

Modernleşmeyle birlikte toplumsal yapıda yaşanan ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik alandaki değişim ve gelişmeler diğer kurumlarda olduğu gibi aile kurumunda ve evliliğe olan bakış açısında da bir değişim yaşanmasına sebebiyet vermektedir (Sungur, vd. , 2017, s. 71). Aile kurumundaki değişim, bireylerin evlenme şekline, tercihlerine, ritüellerine, aile içi rollere ve evlilik yaşına kadar her alanda görülmektedir (Yıldırım, 2021, s. 54-55). Geleneksel yaşam tarzının hâkim olduğu toplumlarda evlilik ritüelini gerçekleştirmek isteyen bireyler eş seçimi konusunda kişisel tercihleriyle birlikte toplumsal olarak belirlenmiş kuralları dikkate almak zorunda iken, sanayileşmeyle birlikte toplumsal alanda yaşanan gelişmeler bireylerin eş seçimlerinde, evlilik algı ve tutumları üzerinde belirlenen toplumsal kuralların değişmesine neden olmaktadır (Sungur, vd. , 2017, s. 71). Bu durum modernleşme sürecindeki tüm toplumlarda evlilik ve çocuk sahibi olma yaşını, doğurganlık hızını, boşanma ve yeniden evlenme gibi evlilik tercihlerini etkilemekle birlikte, evlilik yaşının yükselmesini ve evlilikle ilgili düşüncelerin değişmesini de sağlamaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015, s. 12; Sungur, vd. , 2017, s. 72-73).

Günümüzde evlenme yaşı yükselmesine rağmen erken yaşta yapılan evlilik Türk toplumunun da içinde bulunduğu birçok ülkede varlığını sürdüren bir olgudur (Duran, Gürsoy ve Kumcağz, 2022, s. 33; Erlüle, 2022, s. 1004). Evliliğin “erken, normal veya geç” yaşta yapılması görecelik arz etmekle birlikte literatürde 18 yaşın altında yapılan evlilikle ilgili “erken evlilik”, “çocuk yaşta evlilik”, “çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik” “çocuk evlilik” gibi kavramlar kullanılmaktadır (UNICEF, 2005; UNFPA, 2012; BMGK 2012; Yüksel Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012; Yüksel ve Yüksel, 2014; Arslan, 2015; UNICEF 2023). “Çocuk evlilik”, “erken evlilik”, “çocuk yaşta, erken ve zorla evlilik” kavramları kaynağına göre farklılık gösterse de uluslararası alanda on sekiz yaşın altındaki bireyler “çocuk” kabul edilmekte ve bu yaşın altında yapılan evlilikler de “erken evlilik” olarak ifade edilmektedir (Aydemir, 2011, s. 31). Buna göre bu çalışmada 18 yaş öncesinde yapılan tüm evlilikler “erken evlilik” olarak değerlendirilmekte ve “erken evlilik” kavramı kullanılmaktadır.

Geleneksel ve ataerkil toplum yapısının hâkim olduğu az gelişmiş ya da gelişmekte olan birçok toplumda erken evlilik sorunu hala yaygın biçimde görülmektedir. 1987-2006 yılları arasında yapılan bir araştırmaya göre dünya genelinde 20-24 yaş arası 60 milyondan fazla kadın 18 yaşından önce evlendirilmiştir (UNICEF, 2007). Türkiye Aile Yapısı Araştırması 2021 (TUIK, 2022)’na göre toplam nüfusun %15’i 18 yaş altı evlilik yapmaktadır. Cinsiyete göre ele alındığında ise 18 yaş altı evlilik yapanların %24,2’si kadın, %4,4’ü ise erkektir. Bölge bazında ele alındığında 18 yaş altı evlilikler Orta Anadolu (% 21,4), Ortadoğu Anadolu (% 21,1) ve Batı Karadeniz’de (% 20,4) gerçekleşmektedir. İlk evlenme yaşları bakımından ele alındığında ise 65 yaş ve üzeri kadınların %43’ü, erkeklerin %9,2’si, buna karşılık 25-34 yaş grubu içerisinde yer alan kadınların %12,3’ü, erkeklerin ise %1,1’i 18 yaş altında evlenmişlerdir. Bu durum günümüzde erken evliliklerin azaldığını ancak hala varlığını sürdürdüğünü göstermektedir. İstatistiklerle Çocuk, 2023 (TUIK, 2024)

araştırmasına göre 16-17 yaş arasındaki kız çocuklarının 2002 yılında resmi evlenme oranlarının toplam resmi evlenenler içerisindeki oranı %7,3 iken, bu oran 2023 yılında %1,9'a düşmüştür. Diğer yandan benzer yaş grubundaki erkek çocukların 2022 yılında resmi evlenenler içerisindeki oranı %0,5 iken, 2023 yılında bu oran %0,1'e düşmüştür. Verilerden de anlaşılacağı üzere her ne kadar erken evlilik oranları düşmüş olarak gözükse de Türkiye'de resmi nikâh olmadan yapılan evlilikler hala yaygın olduğundan resmi istatistiki veriler erken evliliklere ilişkin oranları tam olarak yansıtmayabilmektedir. Dolayısıyla dünyada birçok toplumda olduğu gibi Türkiye'de de erken evlilik toplumsal bir sorun olarak değerlendirilmemekte, geleneğe dönüştürülerek kültür aracılığıyla yeniden üretilen bir zorunluluk ve gereklilik olarak kabul görmektedir (Yüksel Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012, s. 151; Arslan, 2015, s. 11; Gezer Tuğrul, 2018, s. 2). Geleneksel ve ataerkil yapının hâkim olduğu toplumlarda erken evlilik meşru görülmekte ve bu tür evlilikler normalleştirilmektedir (Deniz, 2021, s. 31).

Erken yaşta yapılan evliliklerin nedenleri toplumdan topluma ve kültürden kültüre değişiklik gösterse de bu evliliklerin temelinde içinde bulunulan toplumun ekonomik ve sosyo-kültürel özellikleri yatmaktadır (Aydemir, 2011, s. 5; Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015, s. 43). Genel olarak ele alındığında erken yaşta evliliklerin yapılmasında geleneksel toplum yapısının etkisi ve ataerkil değer yargıları önemli bir etken olarak yer almaktadır (Zeren ve Gürsoy, 2020, s. 126). Ayrıca "yoksulluk, gelenekler, görenekler, inançlar, ailelerin eğitim düzeyinin düşüklüğü, aile içinde şiddet, toplumsal cinsiyete yüklenen roller, toplumsal cinsiyet eşitsizliği vb." unsurlar erken evliliklerin nedenleri arasında sayılmaktadır (Yüksel ve Yüksel, 2014, s. 20; Gezer Tuğrul, 2018, s. 2; Çelebi, Vefikuluçay Yılmaz ve Güner, 2020, s. 85; Erlüle, 2022, s. 1006; Duran, Gürsoy ve Kumcağız, 2022, s. 36).

Erken evlilikler daha çok kız çocukları bakımından önemli bir toplumsal sorun olarak gündeme gelse de erkek çocukların da maruz kaldığı önemli bir sorundur. UNICEF'in yaptığı bir çalışmada (2023) dünya genelinde yaklaşık 23 milyon erkek çocuğunun 15 yaşından önce evlendirildiği belirtilmektedir. Yine aynı çalışmada Sahra altı Afrika, Latin Amerika ve Karayipler, Güney Asya ve Doğu Asya ile Pasifik'i kapsayan birçok ülkede erkek çocuk evliliklerinin yaygın olduğu ifade edilmektedir. Geleneksel ve ataerkil toplumlarda erken evlilik her iki cinsiyette de görülmesine rağmen daha çok kız çocukları erken yaşta yapılan evlilikten olumsuz etkilenmektedir (Zeren ve Gürsoy, 2020, s.126; Erlüle, 2022, s. 1004). Zira geleneksel ve ataerkil toplumlarda kız çocukları ikinci planda tutularak ekonomik bir yük olarak görülmekte (Erlüle, 2022, s. 1007), kız çocuklarının evlendiği kişinin ailesine dâhil olacağı düşüncesi ile onlar için herhangi bir yatırım ya da harcama yapılmamaktadır. Örneğin Hindistan'da aileler kız çocukları için "başkasının serveti" anlamında "dhan" kavramını kullanmaktadırlar (Deniz, 2021, s. 31).

Erken evlilikler hem kız hem de erkek çocuklarının bedensel, psikolojik ve toplumsal gelişimlerini olumsuz etkilemektedir. Özellikle bu süreçte kız ve erkek çocuklarının toplumsal yapının kendilerine yüklediği toplumsal cinsiyet rollerine göre hareket etmek zorunda kalması onların birçok sorunla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır.

Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında erkeğin ev dışında çalışması, hane halkının ihtiyaçlarını karşılama sorumluluğunu üstlenmesi, çocuk yaşta baba olması, buna karşılık kız çocuklarının bedensel gelişimlerine uygun olmayan ev işleri ile uğraşması, çocuk doğurması, çocuk yaşta anne olması gibi pek çok dezavantajlı durumla karşılaşmaktadır (Akçay, Yiğit ve Bay, 2024, s. 10). Bu durum erken yaşta evlendirilen çocukların hem sağlıklı gelişmelerini engellemekte hem de sosyal gelişimleri açısından özellikle kız çocuklarında cinsel sağlık ve üreme sağlığı bakımından ciddi anlamda sorunlar oluşturmaktadır (Orçan ve Kar, 2008, s. 98; Aydemir 2011, s. 23). Erken yaşta evlendirilen kız çocukları, fiziksel ve psikolojik olarak anneliğe hazır olmadan hamile kalabilmektedir (Güler ve Küçükler, 2010, s. 366).

Özetle ataerkil zihniyet, geleneksel kabuller, ekonomik faktörler, sosyo-kültürel unsurlar, toplum tarafından cinsiyet rollerine yüklenilen anlam ve değerler erken evliliklerin en önemli nedenleri arasında yer almaktadır. Toplumsal bir sorun olan erken evlilik, bireyleri yaşamı boyunca fiziksel, bilişsel ve toplumsal olarak etkileyen bir deneyimdir. Bu deneyim ataerkil zihniyette daha çok kız çocuklarını etkilese de erkek çocuklarının da erken yaşta evlendirildiği sorunsalını göz ardı etmemek gerekmektedir. Ayrıca bu deneyim çocuk yaşta yaşansa da bireyin gençlik, yetişkinlik ve yaşlılık dönemlerinde de önemli yansımaları bulunmaktadır.

Sanayileşme, kentleşme, göç, iş ve mesleki hareketlilik, teknolojik alandaki gelişmeler toplumun demografik, sosyal, ekonomik, kültürel özelliklerini etkilediği gibi geleneksel aile yapısını ve aile içi ilişkileri de etkilemektedir (Kalaycı ve Özkul, 2017, s.94). Zira geleneksel ailenin etkin bir aktörü durumunda olan bugünün erken evlilik yapmış yaşlı bireylerinin evlilik deneyimleri aslında onların eş seçimlerinde, evlilik algı ve tutumları üzerinde etkili olan toplumsal kuralları göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Erken yaşta evlendirilerek hazır olmadıkları bir evlilik deneyimiyle karşılaşan yaşlı bireyler, çocuk yaşta aile ve arkadaş çevresinden kopararak olumlu bir sosyalleşme süreci geçirememektedirler. Bununla birlikte erken yaşta evliliği deneyimleyen yaşlı bireyler bireysel olarak fiziksel, psikolojik ve sosyal gelişimlerini tamamlayamadan, diğer bir ifadeyle çocukluklarını yaşayamadan evlilik deneyimiyle birlikte hem çocuk hem eş hem gelin hem damat hem anne hem de baba rollerini gerçekleştirmeye çalışmaktadırlar. Dolayısıyla yaşlı bireylerin çocukluk dönemindeki evlilik deneyimleri ile erken evliliğe yükledikleri anlamlara yönelik değerlendirmeleri, içinde yer aldıkları toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel özellikleri, örf, adet ve gelenekleri, ataerkil zihniyetin evliliğe ilişkin yüklediği anlamı, önemi ve beklentileri ortaya koymaktadır.

Bu çerçevede çalışma erken evlilik yapmış yaşlı bireylerin evlilik deneyimlerini ele almayı amaçlamaktadır. Buna göre çalışmada yaşlı bireylerin erken evliliğe yükledikleri anlamlar, erken evlilik yapma nedenleri, aile içi ilişkilere nasıl etki ettiği ve evliliğe ilişkin nasıl bir tutum sergiledikleri konularına odaklanılmakta ve yaşlı bireylerin erken evliliklerine ilişkin deneyimlerinin neler olduğu, cinsiyete göre bir farklılık olup olmadığı tartışılmaya çalışılmaktadır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırma Deseni

Erken evlilik yapan yaşlı bireylerin evlilik sürecindeki olaylara, ilişkilere bakış açısını anlamayı amaçlayan bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmaktadır. Çalışmada bireylerin toplumsal olayları nasıl betimledikleri ve toplumsal gerçekliklere nasıl anlam yükledikleri üzerine yoğunlaşıldığı için nitel araştırma yöntemi tercih edilmiştir (Merriam, 2018, s. 22). Buradan hareketle çalışmada erken evlilik yapan yaşlı kadın ve erkek katılımcıların anlatılarından hareketle erken evliliğe yükledikleri anlamlar, erken evlilik yapma nedenleri, erken evliliklerin aile içi ilişkilere nasıl etki ettiği ve evliliğe ilişkin nasıl bir tutum sergiledikleri konularına odaklanılmaya çalışılmakta, katılımcıların anlamlandırdıkları dünyaya inilerek bu anlamlar üzerinden yorumlar yapılmaktadır.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubunu Burdur ilinde erken evlilik yapmış 8 yaşlı kadın, 8 yaşlı erkek olmak üzere toplam 16 yaşlı katılımcı oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan yaşlı kadın ve erkek katılımcılara ilişkin demografik özellikler Tablo 1 ve Tablo 2’de sunulmaktadır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yüz yüze derinlemesine görüşme tekniği tercih edilmiş ve bu doğrultuda veriler toplanmıştır. Ayrıca çalışmada katılımcılara amaçlı örneklem kullanılarak kartopu yöntemiyle ulaşılmıştır. Erken evlilik yapmış yaşlı kadın ve erkek katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşme öncesinde ön görüşmeler yapılarak çalışmanın amacı açıklanmış ve onların güvenleri kazanılmaya çalışılmıştır. Yaşlı bireyler ile yapılan derinlemesine görüşmelerin başlangıcında onların tedirgin ve kaygılı oldukları görülmüş ancak sonrasında konu ile ilgili sohbet edildikçe rahatladıkları gözlemlenmiştir. Aynı zamanda yaşlılık sürecindeki fiziksel ve bilişsel kayıplardan dolayı beş katılımcıya bazı sorular iki üç kez tekrar edilmiştir. Görüşmeler 2024 yılı Nisan ve Mayıs aylarında yapılmıştır. Görüşmelerin ses kaydına alınması için tüm katılımcıların izinleri istenmiş ve izinleri doğrultusunda görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 40-60 dakika arasında sürmüştür. Bunun yanı sıra görüşme öncesi ve sonrasındaki sohbetler ve gözlemler not edilmiştir.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada elde edilen bulguların analizinde yaşlı katılımcılarla yapılan görüşmelerden hareketle ses kayıtları deşifre edilmiş ve veriler düzenli bir şekilde bir araya getirilmiştir. Daha sonra verilerin indirgenmesi, sunulması ve elde edilen sonuçların betimlenmesi aşamaları gerçekleştirilerek veri analizi yapılmıştır (Miles ve Huberman, 1994). Veriler belirli temalar çerçevesinde kategorize edilerek yorumlanmıştır (Creswell, 2013).

Yaşlı kadın ve erkek katılımcıların erken evlilik sürecine ilişkin evlilik deneyimlerini analiz edebilmek için katılımcıların anlatıları toplam dört farklı tema altında kategorize edilerek ele alınmıştır. Bu doğrultuda yaşlı bireylerin “erken evliliğe yükledikleri anlamlar”, “erken

evlilik yapma nedenleri”, “erken evlilik ve aile içi ilişkilere yönelik anlatıları”, “erken evliliklere ilişkin tutumlarının belirlenmesi” temalarına yer verilmiştir. Erken evlilik yapan yaşlı bireylerin erken evliliğe ilişkin söylemlerinden hareketle nasıl bir evlilik süreci geçirdikleri, erken evlenme nedenleri, erken evliliğe yönelik nasıl bir tutum sergiledikleri çözümlenmiştir. Buna göre çalışmada yaşlı katılımcıların bakış açılarından hareketle kategorize edilen temalar doğrultusunda erken evlilik sürecindeki evlilik deneyimleri ve erken evliliğe yönelik tutumları yorumlanmış ve yorumlamalar yapılırken çalışma bulgularına sadık kalınmıştır. Oluşturulan temalar çerçevesinde yer alan veriler katılımcıların anlam dünyasını yansıtmaları bakımından ifadeleri aynen alınmış, herhangi bir imla düzeltmesi yapılmamıştır. Ayrıca araştırma etiği açısından katılımcıların kimliği anonimleştirilerek gizlilik sağlanmaya çalışılmıştır. Bu yüzden araştırma bulguları sunulurken yaşlı kadın katılımcılara K1, K2, ..., K8; yaşlı erkek katılımcılara ise E1, E2,, E8 şeklinde kod adlar verilmiştir. Araştırma için Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu’ndan 146/34 sayılı ve 06.03.2024 tarihli etik kurul izni alınmıştır.

3. BULGULAR

3.1. Demografik Özellikler

Tablo 1. Yaşlı Kadın Katılımcıların Demografik Özellikleri

	Yaş	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Gelir Durumu	Mesleği	Çocuk Sayısı	Evlenme Yaşı	Eşinin Evlenme Yaşı
K1	66	Evli	İlkokul	10.000-20.000 TL	Ev Hanımı	2	14	16
K2	72	Dul	İlkokul	15.000 TL	Ev Hanımı	2	17	18
K3	76	Dul	Okur-yazar	9.000 TL	Ev Hanımı	2	17	22
K4	74	Evli	İlkokul	12.000 TL	Ev Hanımı	2	14	16
K5	82	Dul	Okur-yazar	9.000 TL	Ev Hanımı	1	17	17
K6	65	Evli	İlkokul	10.000 TL	Hizmetli	2	17	17
K7	65	Evli	İlkokul	10.000-15.000 TL	Ev hanımı	3	14	23
K8	70	Evli	İlkokul	12.000-15.000 TL	Esnaf	2	14	15

Yaşlı kadın katılımcıların demografik özellikleri ele alındığında katılımcıların 65-82 yaş aralığında olduğu, bunların beşinin evli, ikisinin dul olduğu görülmektedir. Eğitim durumu ele alındığında katılımcıların altısı ilkokul mezunu, ikisi ise okur-yazardır. Buna göre yaşlı kadın katılımcıların erken evliliklerinin bir diğer göstergesi eğitim düzeylerinin

düşüklüğüdür. Uzun yıllar kız çocuklarının okutulmasına izin vermeyen ataerkil sistem ve kültürel kodlar kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesinin hem bir nedeni hem de bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır ((UNICEF, 2005, s. 1). Mesleki bakımdan incelendiğinde katılımcıların altısı ev hanımı, biri hizmetli, biri ise esnaftır. Yaşlı kadın bireylerin dördü 14 yaşında dördü ise 17 yaşında evliliklerini gerçekleştirmişlerdir. Katılımcılardan sadece biri kaçarak diğer yedisi görücü usulü ile evlenmişlerdir. Katılımcıların hepsinin hem resmi nikâhı hem de dini nikâhı bulunmaktadır. 18 yaşın altında evlendikleri için katılımcılar ailelerinin izni alınarak ve yaşlarının büyütülerek erken evliliği gerçekleştirdiklerini belirtmektedir. Eşlerinin evlenme yaşına bakıldığında 15-23 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcıların eşlerinin beşi erken yaşta evlilik gerçekleştirmiştir. Katılımcıların gelir durumları göz önünde bulundurulduğunda ev hanımı olan katılımcılar gelir durumlarını ifade ederken eşlerinin gelir durumunu dile getirmektedir. Buna göre katılımcıların gelir durumları 9000 TL ile 15000 TL arasında değişiklik göstermektedir.

Tablo 2. Yaşlı Erkek Katılımcıların Demografik Özellikler

	Yaş	Medeni Durumu	Eğitim Durumu	Gelir Durumu	Mesleği	Çocuk Sayısı	Evlenme Yaşı	Eşinin Evlenme Yaşı
E1	68	Evli	İlkokul	15.000 TL	Çiftçi	2	17	15
E2	69	Evli	İlkokul	10.000-15.000 TL	İşçi	2	17	16
E3	65	Evli	İlkokul	10.000 TL	İşçi	2	17	17
E4	70	Evli	İlkokul	10.000 TL	İşçi	3	17	16
E5	65	Evli	İlkokul	10.000-15.000 TL	Temizlik Personeli	2	17	17
E6	71	Evli	İlkokul	12.000 TL	Esnaflık	2	15	14
E7	67	Evli	Lise	20.000 TL	Özel İdare İşçisi	2	17	16
E8	65	Evli	Lise	35.000 TL	Temizlik Personeli	2	17	15

Erken yaşta evlilik her ne kadar kız çocuklarındaki kadar yaygın olmasa da erkek çocukları da erken yaşta evlenme ya da evlendirilme durumu ile karşı karşıya kalmaktadır. Nitekim geleneksel ve ataerkil toplumlarda genel kabul erkek çocuklarının askerlik görevlerini tamamlayıp iş sahibi olduktan sonra evlendirilmesi yönünde ise de erkek çocukları da çocukluklarını yaşayamadan erken yaşta evlendirilmektedir (Tuna Uysal, Tan Eren ve Şimşek. 2019, s. 350).

Tablo 2'ye göre erken evlilik yapan yaşlı erkek katılımcıların demografik özellikleri incelendiğinde katılımcıların 65-71 yaş aralığında olduğu ve hepsinin evli olduğu

görülmektedir. Eğitim durumları bakımından katılımcıların altısı ilkokul, ikisi lise mezunudur. Mesleki bakımdan ise katılımcıların biri çiftçi, ikisi işçi, ikisi temizlik görevlisi, biri esnaf, biri özel idare işçisidir. Gelir durumu ele alındığında katılımcıların 10000 TL ile 35000 TL aralığında gelire sahip olduğu ve gelir durumlarının farklılık gösterdiği söylenebilmektedir. Evlilik yaşları ele alındığında ise erkek katılımcıların biri 15, yedisi 17 yaşında evlilik yapmıştır. Katılımcıların hepsinin hem resmi nikâhı hem de dini nikâhı bulunmaktadır. Katılımcıların hepsi görücü usulü ile evlenmiştir. Eşlerinin yaşları ele alındığında ise onların da 14 ile 17 yaş aralığında evlilik yaptığı ve katılımcıların kendileri gibi erken yaşta evlendiği görülmektedir.

3.2.Yaşlı Bireylerin Erken Evliliğe Yükledikleri Anlamlar

Çalışma kapsamında yaşlı bireylerin erken evlilik tanımlamaları incelendiğinde öncelikle katılımcıların erken evliliği nasıl tanımladığı ele alınmakta, böylelikle onların anlatılarından erken evlilik ile ilgili görüşleri, erken evliliğe yüklediği anlamlar anlaşılacak istenmektedir. Buna göre 18 yaşın altında evlilik yapan yaşlı katılımcıların erken evlilik tanımlamalarına baktığımızda, kadın katılımcılar görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

“Baskı, zorluk. Deneyimlenmesi gereken bir durum değil.” (K1, 66 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

“Zorluğu ifade ediyor. Uyum sağlamak çok zor. Evlendiğimde evlendiğin kişinin ailesinin tek tek emrini oynamak zorundasın.” (K4, 74 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

“Eşinle olsan sadece sorun yok. Ama kayınvalide ile yaşadığın için o yönden çok eziyet gördüm. Kayınvalidem eşimin bana şiddet uygulaması ile ilgili doldururdu. Küçükken gelin olmak iyi bir şey değil. Zorluk ve korkuyu ifade ediyor.” (K7, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

Yaşlı kadın katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere erken yaşta evlilik yapan yaşlı kadın katılımcılar erken evliliği “baskı, zorluk, korku” şeklinde tanımlamaktadırlar. İfadelerden hareketle bu durum erken evliliklerin baskı ve zorluk içerdiğini, deneyimlenmesi gereken bir durum olmadığını, erken yaşta evlendirilmenin iyi bir şey olmadığını ve küçük yaşta evlendiği kişiye ve/veya ailesine uyum sağlamanın zorlu ve zorunlu bir süreç olduğunu göstermektedir. Buna karşılık erkek katılımcıların görüşleri ele alındığında ise katılımcıların çoğunluğunun “Erken evlilik olmaması gerekiyor. Stres artıyor. Huzur, güven olmuyor. Başkasının lafına çok bakılıyor.” (E1, 68 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), “Zorluğu ifade ediyor.” (E5, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), “İyi değil. İleriyi görmeden evleniyorsun.” (E7, 67 Yaşında, Evlenme Yaşı 17) ve “Hayata 18 yaşlarında tek başına ayakta durmanın zorluklarıyla karşılaşıyorsun.” (E8, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17) şeklindeki ifadeleriyle yaşlı kadın katılımcılarla benzer düşüncelere sahip oldukları görülmektedir. Yaşlı erkek katılımcılara göre erken evlilik zorluğu ifade etmektedir. Ancak erken evlilik yapan yaşlı erkek katılımcılardan ikisi “ Sorumluluklarını bildikten sonra güzel. Erken evlenen yol alır.” (E6, 71 Yaşında, Evlenme Yaşı 16); “Hayatın kolaylaşması, yuva kurmak anlamında derim.” (E4, 70 Yaşında, Evlenme Yaşı 17) şeklindeki

söylemleriyle erken evliliğin güzel bir olay olduğunu, kişinin yaşamına erken adım atarak yaşamın kolaylaştığını belirtmektedirler.

Eskiden evlilikte yaşı önemli olup olmadığı sorulduğunda ise yaşlı kadın ve erkek katılımcılar yaşa bakılmadığını, evlilik için yaşı büyütüldüğünü, erken yaşta evlilik için aile ve çevre baskısı olduğunu belirtmektedirler. Nitekim çalışmada katılımcıların erken yaşta evlendirilmelerinde söz sahibi olmadıkları, aile üyelerinin isteği ya da baskısı ile evlendikleri ve evliliğin aileleri tarafından toplumsal bir güvence olarak görüldüğü anlaşılmaktadır.

“Hiç önemli değildi. Okul biter bitmez istemeye başlıyorlardı. Aile baskısı vardı. Diğer insanlar senin adına konuşuyor.” (K1, 66 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

“Tatbikî bakılıyordu. Yaşın geç olursa evde kaldı oluyordu. Diğer insanlarla karşılaştırma yapılıyordu.” (K3, 76 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“Yaş önemli değildi. 14-18 aralığında hep veriliyordu. Ufak tefen gelin olunuyordu.” (K7, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

“Önemli değildi. Eskiden yaşı büyütüp evlendiriyorlardı. Yaşa bakmıyorlardı.” (E2, 69 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“Önemli değildi. Eskiden 14 yaşında bakıyorlardı küçük, yaşını büyütüyorlardı. Evlenmek için yaşa bakılmıyordu.” (E4, 70 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

3.3.Yaşlı Bireylerin Erken Evlilik Yapma Nedenleri

Kişisel bir sorun olmaktan çok toplumsal bir sorun olan erken evlilik olgusu, kız ya da erkek fark etmeksizin erken yaşta evliliği deneyimleyen bireylerin çocukluk dönemlerini yaşayamadan kendilerine yüklenen sorumluluklar ve roller ile baş etmek durumunda kalmasıdır (Duran, Gürsoy ve Kumcağız, 2022, s. 37-38). Özellikle küçük yaşlarda kız çocuklarına yönelik hem aileleri hem de toplumsal çevreleri tarafından “evde kalırsın”, “bahtın kapanır”, “yaşın geçerse seni kimse almaz” gibi söylemler ile birlikte kız çocuklarının erken yaşta evlendirildiğinde eşine itaat ve uyum sorunu yaşamayacağı yönündeki inanışlar erken yaşta evliliği önemli ölçüde meşrulaştırmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015, s. 45).

Yaşlı kadın katılımcılar kendilerinin erken yaşta evlenme nedenlerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Aile isteği. O yaşında evlilik fikrim yoktu. Aile baskısından dolayı evlendim.” (K1, 66 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

“Aile isteği ile evlendim. Hayır diyemezdin. Dayak yerdin.” (K4, 74 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

“Gelenekler dolayısıyla erken evlendim.” (K6, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“Aile baskısı ve gelenekler. O zaman sesimizi çıkaramazdık. Ben çok uğraştım evlenmemek için, ama ailem evleneceksin diye baskı yaptı. Gelinlik giydiğimde kefen giymişim gibi hissettim.” (K8, 70 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

Buna göre yaşlı kadın katılımcılar erken evlenme nedenlerini “Aile isteği, aile baskısı ve gelenekler” şeklinde dile getirirken yaşlı erkek katılımcılar da “*Geleneklerden dolayı evlenildi. Küçükken evlendirilmeye toplum o zamanlar alıştırmış.*” (E1, 68 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), “*Aile isteği. Büyükler karar verirdi.*” (E6, 71 Yaşında, Evlenme Yaşı 15) şeklindeki benzer ifadelerle erken evlenme nedenlerini belirtmektedir. Katılımcıların ifadelerinden anlaşılacağı üzere geleneksel ataerkil yapıya sahip ailelerde büyüyen çocuklar, anne baba otoritesi güçlü olduğu için kim ile hangi yaşta evlenecekleri kararını kendileri değil aile üyeleri vermektedir. Bu süreçte çocuklara ailelerin onların adına verdikleri erken yaşta evlilik kararını yerine getirmek düşmektedir. Bununla birlikte çalışmada erkek katılımcılardan ikisinin “*Aile isteği ile evlendim. Babam hasta olunca ölmeden evlendirmek istedi.*” (E2, 69 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), “*Annemin böbrek rahatsızlığından dolayı mürüvvetimi görme isteği dolayısıyla evlendim.*” (E8, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17) şeklindeki ifadeleriyle aile üyelerinden birinin sağlık sorunu nedeniyle erken evlendiği görülmektedir.

“Köy yeri olması, eğitimin, maddi ve manevi imkânların kötü olması etkili oldu. Gelenek, görenekler de etkili oldu. Evliliklerin görücü usulü olması.” (K1, 66 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

“Fakir-zengin kaçırmayalım diye veriyorlardı. Evveli fakirliğine zenginliğine bakılırdı.” (K2, 72 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“Maddi ve manevi koşulların yetersizliğinden evleniliyordu. Aile bu yetersizliklerden dolayı başından savmak istiyordu. Şimdi öyle değil. Koşullar daha iyi.” (K3, 76 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“Toplum, gelenekler etkiliydi.” (K4, 82 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“Eğitim olmadığı için o zaman okumaya çok yollamazlardı. Başka yapacak bir şey olmayınca yuvasını kursun diye evlendirirlerdi.” (K6, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

Yaşlı kadın katılımcılar eskiden evliliklerin erken yaşta yapılmasında “maddi-manevi koşulların yetersizliği”, gelenek ve görenekler” ve “eğitim düzeyinin düşüklüğü” vb. unsurların etkili olduğunu dile getirmektedirler. Katılımcıların ifadelerinden hareketle kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesi ile ilgili olarak aile nüfusunda azalma, ailenin ekonomik yükünü hafifletme, ailenin ekonomik koşullarının kötü olması gibi etkenlerden dolayı erken yaşta ekonomik sorunlarla baş etme zorunluluğunun ortadan kaldırılması düşüncesi hâkim olabilmektedir. Böylelikle kız çocuğunun artacak olan istek ve ihtiyaçlarının karşılama sorumluluğu evlendiği kişiye ya da aileye yüklenmektedir. Benzer şekilde erkek katılımcılar da “*Aile durumları, ekonomik koşullar etkili oldu.*” (E2, 69 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), “*Ataların geleneklere bağlı olarak yaşaması etkili. Şimdi öyle değil.*” (E3, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), “*Bir an önce aileler çocuklarının yuva*

kurmasını istiyordu.” (E4, 70 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), “Ataların isteği, gelenekler.” (E6, 71 Yaşında, Evlenme Yaşı 15), “Cahillik.” (E7, 67 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)” şeklindeki ifadeleriyle erken evliliğin nedenleri olarak ekonomik kaygıları ve kültürel kodları dile getirmektedirler.

Görüldüğü üzere yaşlı kadın ve erkek katılımcılar erken evliliğin nedenleri olarak sosyo-kültürel ve ekonomik unsurlara vurgu yapmaktadır. Geleneksel kültürel kodlara sahip ailelerde özellikle kız çocukları hem ekonomik bir yük olarak görülmekte hem de aile içerisinde erkek çocuklarından daha az değer gördükleri için küçük yaşta evlendirilmek istenmektedir. Bu durum da gelenek adı altında normalleştirilmektedir.

3.4.Yaşlı Bireylerin Erken Evlilik ve Aile İçi İlişkilere Yönelik Anlatıları

Çalışmada yaşlı bireylerin ailelerinin erken evliliğe olan yaklaşımları ele alındığında kadın katılımcılar; *“Olumhuydu. Çünkü gelin olmamı onlar istediler. Aile ne isterse o oldu. Onlar onayladı.” (K1, 66 Yaşında, Evlenme Yaşı 14); “Büyükler ne derse onu yapıyorduk, onunla evleniyorduk. Büyükler ne derse küçükler tamam derdi. Onların dediği kişiyle evlenirdik.” (K2, 72 Yaşında, Evlenme Yaşı 17); “İyi karşıladılar. Öyle olmasa ben nasıl gelin olurum. Nasıl giderim.” (K4, 74 Yaşında, Evlenme Yaşı 14) şeklinde ifade ederken erkek katılımcılar; “Olumlu karşıladı. O zamanlar aile erken evlendiriyordu.” (E3, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), “Olumlu karşıladı. O zamanlar aile evlendirmek istiyordu. Eşimi hiç görmedim. Gelin geldiğinde yüzünü gördüm.” (E4, 70 Yaşında, Evlenme Yaşı 17) görüşlerine yer vermektedirler. Buna göre geleneksel aile yapısına sahip baba otoritesinin hâkim olduğu ailelerde çocukların kiminle evleneceklerine dair karar aile büyükleri tarafından verilmekte ve çocuğun bu karara itiraz hakkı bulunmamaktadır. Katılımcılardan E4’ün ifadesinde de yer aldığı üzere 17 yaşında evlendirilen katılımcı evlendiği kişiyi düğün gününe kadar hiç görmediğini ve ailesinin kararı ile evlendiğini belirtmektedir.*

Katılımcılara evlendiklerinde kim ya da kimlerle yaşadıkları, bu durumun olumlu ve olumsuz yanları sorulduğunda yaşlı kadın katılımcılar şu şekilde cevap vermektedir:

“Ayrı ev açamadık. Kayınvalide ile yaşadım. Sıkıntılar oldu. Bazı yardım yönleri var ama küçük olunca sürekli onlar seni yönlendiriyor. Köle gibi kendimi hissedirdim.” (K1, 66 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

“Aile yanında kaldık. Kayınvalideden korkardım. Bir şey der diye korkardım. Babamdan korkmazdım. Onun arkasına saklanırdım. Dedikleri gibi işlemedik mi korkardık.” (K2, 72 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“Kayınvalide ile yaşadım. Tüm sıkıntılar seni buluyor. Kendi isteğine göre yaşayamıyorsun. Onun eline bakmak zorunda kalıyorsun. Getirecek, yiyeceğiz diye onların boyunduruğu altında kalıyorsun.” (K5, 82 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“Kayınvalide ile birlikte 10 yıl yaşadım. O sürede gençliğim boşa gitti. Onların dedikleri hep oluyordu. Ayağıma çorap almaya para yoktu. Tüm paramızı onlar alıyordu. Sözümüz geçmiyordu.” (K8, 70 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

İfadelerden de anlaşılacağı üzere kadın katılımcılar evlendiklerinde eşlerinin ailesi ile birlikte yaşadıklarını ve bu durumun olumlu yanları kadar olumsuz yanlarının da olduğunu belirtmektedirler. Kadın katılımcılar daha çok aynı ev içerisinde birlikte yaşadıkları kayınvalideleri tarafından sorunlar yaşadıklarını ve aynı evde yaşamayla birlikte kendi kararlarını kendilerinin veremediklerini, özerklik kaybına uğradıklarını dile getirmektedirler. Nitekim bu süreçte katılımcılar erken yaşta evlendirilerek hem eşlerinin hem de eşlerinin anne-babasının himayesi altına girmektedirler. Zira geleneksel yapının hâkim olduğu toplumlarda özellikle kız çocukları erken yaşta evlendirilerek evlendiği kişinin ailesinin himayesi altına girmekte, ataerkil ilişkilerin hâkim olduğu ve kuşakların bir arada yaşadığı aile yapısı içerisinde evliliklerini sürdürmeye çalışmaktadırlar (Yüksel Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012, s. 152).

“Aynı evde yaşadık. Baba-anne yanında kaldık. Çok sıkıntılar oldu. Huzur vermezlerdi. Tabi bunun yanında maddi manevi yardımları oldu.” (E1, 68 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“Ailemle birlikte yaşadık. Bu süreçte ekonomik olarak alışveriş yapmadığın için yük sana binmezdi. Ancak kazandığımı aileme verirdim. Onlarla yaşadığımız için bu gerekliydi. Yani erken evlendiğinde ayrı bir aile olamıyorsun anladığın.” (E3, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“Aile bireyleri ile birlikte yaşadık. Birlikte yaşamak maddi manevi katkı sağlıyor ancak sıkıntıları daha fazla. Ayrı bir aile olduğunu hissedemiyorsun.” (E8, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

Erkek katılımcılar ise yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere evlendiklerinde ailesiyle birlikte yaşadıklarını ve birlikte yaşamının kendilerine maddi ve manevi katkı sağladığını, ev geçindirme yükümlülüklerinin azaldığını ancak eşleriyle bir aile olduklarını hissedemediklerini dile getirmektedirler.

Katılımcılara evlilik sürecinde eş olarak kendilerinden beklenenlerin neler olduğu sorulduğunda kadın katılımcılar, *“Benden her şey beklenirdi. Tüm sorumluluk bana aitti. Ev işi, misafirlik gibi her şeyi karşılamaya çalışırdım. Zorlanırdım. Yapmadığımda da içimde ne yaşayacağım korkusu vardı.” (K1, 66 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)* ve *“Ev işi yapmak, kadınlık rolleri. Gelin olduktan sonra hepsini yaptık. Gelin olduktan sonra geri geri çekilsek düzenlik olmaz. Mallara da baktım. Mecbur yapacaksın. Yapmayacağım desen döverler seni atarlar.” (K4, 74 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)* ifadelerine yer vermektedirler. Buna göre çocuk yaşta evlendirilen kadın katılımcılar evlilik sürecinde eş olarak kendilerinden ev işlerine ait tüm sorumlulukların yerine getirilmesinin beklendiğini, hatta ev içi işleri yapmadıklarında aile içerisinde “ne yaşayacakları korkusuyla” ve “şiddetle” karşı karşıya kalabildiklerini dile getirmektedir. Bu durum erken yaşta evlendirilen yaşlı kadın katılımcıların sadece çocuk yaşta evlendirildikleri kişi ile değil aynı zamanda evlendirildikleri kişinin aile üyelerinden de şiddete maruz kalabildiğini göstermektedir. Buna karşılık erkek katılımcıların *“İlgi, saygı karşılıklı olmalı, kalp kırıklığı olmamalı. Yarısını ancak karşıladım. Başkalarının dedikleri küçük olunca beni çok etkiliyordu. Lafa bakıyordum.” (E1, 68 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), “Anlayışlı olmak,*

Baba emri altındaydık. O zaman kendi halimizde değildik. Çok karşılayamadım.” (E7, 67 Yaşında, Evlenme Yaşı 17) şeklindeki söylemlerinde de belirttikleri üzere eşlerinden “saygı, sevgi ve anlayış” beklentisi içinde oldukları anlaşılmaktadır.

Görüldüğü üzere kadın katılımcılar sorulan soruyu “eşinin ailesinin kendisinden beklentisinin neler olduğu” şeklinde algılamakta ve soruyu cevaplamaktadırlar. Katılımcılar toplumsal cinsiyet rolleri bakımından kadın ve erkeklere yüklenen rollerin ve beklentilerin farklılığına vurgu yapmaktadırlar. Bu süreçte kadın ev işleri konusunda özel alan ile sınırlı tutularak edilgen bir konuma getirilmekte, erkek ise evin geçimini sağlaması için kamusal alana yönlendirilerek etkin bir konumda tutulmaya çalışılmaktadır. Dolayısıyla ataerkil zihniyet toplumsal cinsiyet bağlamında kadına yüklediği roller çerçevesinde erken yaşta evlendirilen kız çocuklarının yükünü daha da ağırlaştırmış ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin artmasına neden olmuştur.

3.5.Yaşlı Bireylerin Erken Evliliklere İlişkin Tutumlarının Belirlenmesi

Türk Medeni Kanunu’nun (TMK) 124. Maddesine göre “*Erkek veya kadın onyediyi yaşını doldurmadıkça evlenemez. Ancak, hâkim olağanüstü durumlarda ve pek önemli bir sebeple onaltı yaşını doldurmuş olan erkek veya kadının evlenmesine izin verebilir. Olanak bulundukça karardan önce ana ve baba veya vasi dinlenir.*” şeklinde evlilik yaşı belirtilmektedir. Ancak yine TMK’da yer alan “*Erginlik onsekiz yaşın doldurulmasıyla başlar. Evlenme kişiyi ergin kılar.*” (Madde 11) ve “*Onbeş yaşını dolduran küçük, kendi isteği ve velisinin rızasıyla mahkemece ergin kılınabilir.*” (Madde 12) maddeleriyle de erken evlilikler meşrulaştırılabilmektedir.

Katılımcılara evlilikte yaşı önemli olup olmadığı sorulduğunda katılımcıların hepsi önemli olduğunu belirtmektedir. Buna göre yaşlı kadın katılımcılardan bazıları “*Evet önemli. Küçük yaşta evlilik iyi bir şey değil. Psikolojin bozuluyor. Baskıya giriyorsun. İçinde hep korku ile yaşıyorsun. Herkesten korkuyorsun. Hep onların dediği oluyor. Küçüksün. Sesini çıkartamıyorsun.*” (K1, 66 Yaşında, Evlenme Yaşı 14), “*Evet önemlidir. Mesela 14 yaşında kaçıyorlar, evleniyorlar. O kişi kaynananın işine mi bakacak, kocanın dediğine mi bakacak. Kalabalıkta çocuk büyütmesi zor. Ekmek mi edeceksin, çocuk mu bakacaksın çok zor.*” (K4, 74 Yaşında, Evlenme Yaşı 14), “*Önemlidir. Hiç kimse ufak yaşta gelin olmasın. Kendi yaşını başını bulsun. Eline ekmeğini alsın, öyle evlensin. Çocuk yaşta neyin ne olduğunu bilmiyorsun. Kendini savunamıyorsun. Kayınvalide baskısından dolayı eşime ismiyle hitap edemedim. Kayınvalide korkusu oluyor. Azrail gibiydi. Eşimle el ele girip yürüyemedik.*” (K7, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 14) şeklinde görüşlerini ifade ederken yaşlı erkek katılımcılar da, “*Evet önemli. Normal yaşta evlenince huzur fazla, geçim daha iyi olur.*” (E1, 68 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), “*Önemli. Eskiden gelenekler, baskı daha çok vardı. Şimdi çocuklar 20 yaşına giriyor öyle evlenmeyi düşündürüyoruz.*” (E4, 70 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), “*Evet. Hem eğitilmiş, hem bilinçli olmak lazım.*” (E7, 67 Yaşında, Evlenme Yaşı 17) şeklinde görüşlerini dile getirmektedirler.

Erken evlilik yapan katılımcılara günümüzde evlilik yaşının kaç olması gerektiği ve eşler arasında yaş farkının olup olmaması sorulduğunda ise kadın katılımcılar evlilik yaşının 19-

25 yaş aralığında olması gerektiğini ve eşler arasında yaş farkının çok olmaması gerektiğini ifade etmektedirler.

“20-22 olmalı. Yetişmiş, gelişmiş olursun, kendini iyi hissedersin. Baskı olmadan hür yaşarsın. Eşinle yaş yakın olmalı. Fikirler uyuşur. Yaş farklı fazla olduğunda uyumsuzluk olur. Benim eşimle aramda 2 yaş var. Yaş farkı herhangi bir sorun yaratmadı.” (K1, 66 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

“19-20 olmalı. Bireyin olgun olduğu yaşa denk geliyor. Ne 15 olacak ne 30 olacak. Ortası iyi. Geç olunca da iyi olmuyor. Çocuk geç büyüyor. Eş ile yaş yakın olduğunda iyi olur. Çok büyük olduğunda birbirini gıcıkıyorlar. Yaşlılıkta ikisinin aynı anda yaşlanması daha iyi. Bizim aramızda 1 yaş var. Hiç sorun yaratmadı. Eşimle arkadaş gibiydim. İkimizde ayrı işlerimize gittik. Vardık.” (K2, 72 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“En aşağı 20-25 olacak. Okuyacak, işini bulacak bir kadın öyle evlenmeli. 25’ten önce evlenmemeli. Öyle olduğunda iki tarafta hiçbir sorun olmaz. Neyin ne olduğunu ufak yaşta bilmiyorsun. Küçük olduğun için kayınvalidenin lafıyla ilerliyorsun. Eşinle kötü oluyorsun.” (K7, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

“Evlilikte kadın ve erkeğin yaşları yakın olmalı. Yakın olduğunda birbirine karşı daha anlayışlı olursun.” (K8, 70 Yaşında, Evlenme Yaşı 14)

Buna karşılık erkek katılımcılar yaşlı kadın katılımcılara benzer ifadelerle evlilik yaşının 18-22 yaş aralığında olması gerektiği, erken yaşta yapılan evliliklerde eşler arasında sorunlar yaşandığı ve kadının evlilik yaşının erkekten daha küçük olması gerektiği yönünde ifadelerde bulunmaktadır. Dolayısıyla katılımcıların evlilik yaşı konusunda kadının erkekten küçük olması görüşü ataerkil zihniyetin hala hâkim olduğunu göstermektedir.

“18-20 olmalı. Küçük evlenince sürekli aynı huzursuzluklar devam ediyor. Kadın 2 yaş düşük olmalı. O erkeğe bakmalı. 2 yaş var sorun yaratmadı.” (E1, 68 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“20’den yukarısı olmalı. Ancak birey kendisini topluyor. Kendisini küçük yaşta tanımıyor. Yakın olmalı. Yaş farkı yok. Yaş farkı olsaydı kadın yaşlı olduğunda sorun yaratırdı.” (E3, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“20-22 olmalı. İnsan daha iyi olgunlaşıyor. 18’den önce küçük oluyor. Aklı ermiyor. Kavga-dövüş fazla oluyor. Kadın 2-3 yaş küçük olmalı. Eşimle aramda 1 yaş var. İletişim daha iyi kuruluyor.” (E4, 70 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

“21-22 olmalı. Erkeklerin askere gitmesinden dolayı eşini yalnız bırakma zorluğuyla karşılaşmaması gerekiyor. Askerliğini yapıp evlenmesi daha iyi olur. 18-25 yaş aralığında gençlerin evliliğe bakış açıları değişiyor. Kadın daha küçük, erkek 5 yaş daha büyük olmalı. Benim eşimle aramda 3 yaş var. Başlangıçta sorun olmadı. İlerleyen yaşlarda bazı kadınların erken yaşlanma genleri olduğu için bir takım zorluklar yaşanıyor.” (E8, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17)

Erken evlilik yapan katılımcılara günümüzde erken yaşta yapılan evlilikleri nasıl değerlendirdikleri sorulduğunda ise katılımcıların hepsi erken yaşta yapılmaması gerektiğini vurgulamaktadır. Yaşlı kadın katılımcılardan bazılarının görüşlerine bakıldığında, *“Erken yaşta evlenmek hiç iyi değil. Ayrılma, boşanma çok olabiliyor. Tanımadan evlenildiği için de uyumsuzluk oluyor.”* (K1, 66 Yaşında, Evlenme Yaşı 14), *“İyi karşılamıyorum. Okullarını bitirmeden, eline ekmeğini almadan evliliğe karşıyım. O yuva tam kurulmalı. Biraz maddi yetersizlik gördüklerinde sıkıntı yaşıyorlar. Hâlbuki ikisi de çalışmış olsa sıkıntı olmaz. Aile desteği yoksa bir de kazanç olmadığında sıkıntılar yaşıyor. Evlilik sorumluluklarını o yaşında bilmiyorlar. Sırf maddi değil, o yaşında sorumluluk nedir bilmiyorlar.”* (K7, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 14) erken evliliğin iyi bir olay olmadığını, bu süreçte kişilerin sorunlarla karşılaştığını belirtmektedirler. Benzer şekilde erkek katılımcılar da *“Erken yaşta evlilik hiç iyi değil. Mutsuzluk ortaya çıkıyor.”* (E1, 68 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), *“Çok iyi görmüyorum. Erken evlenenlerin uzun süre evlilik yapmadıklarını görüyorum.”* (E8, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17) şeklindeki söylemleriyle erken yaşta evliliğin iyi bir durum olmadığını, çocuk yaşta yapılan evliliklerin uzun süre sürmeyerek boşanmaların yaşandığını dile getirmektedirler.

Katılımcılara günümüzde hala var olan erken evliliklerin olmaması için neler yapılabileceği sorulduğunda yaşlı kadın katılımcılardan biri *“Okusak meslek sahibi olursun. Beni annem babam okutmadı. Hemen veriverirler tamam. Babam kötüydü, döverdi. Babam beni çok dövdü. Annem dövmezdi. Abimi okuttular, öğretmen oldu. Bu konuda aileme kızıyorum. Maddi yetersizliklerden abime ancak para yetiyordu. Beni okutmayacaklarını biliyordum. Şimdi koşullar daha iyi. Herkes okumalı. Eğitimli insan çoğaldıkça erken evlilikler engellenebilir.”* (K4, 74 Yaşında, Evlenme Yaşı 14) şeklinde ifade ederek kendisinin babasından şiddet gördüğünü, ekonomik sorunlardan ve ataerkil zihniyetten dolayı erkek kardeşinin okutulup kendisinin okutulmadığını belirterek kız çocuklarının okutularak erken evliliklerin engellenebileceğini belirtmektedir. Diğer katılımcılar ise *“Evlilik konusunda bilgilendirilmeli. Yaş yükseltilmeli.”* (K5, 82 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), *“Evlilik yaşı yükseltilmeli. En az 22 olmalı. Hükümet bu konuda daha sert kararlar almalı. Bu konuda daha sıkı olmalı. Kimse erken evlenmemeli. Küçük yaşta evlendiğinde boşanmalar daha çok oluyor. Bu sefer olan çocuklara oluyor. Okul bitip, işini bulup, düzenini kurduktan sonra evlenmeli. Evlilik yaşının 18 olması da küçük. Şimdi çocuklar genç olgunlaşıyor. O yüzden evliliğin sorumluluklarına sahip olmadan bu duruma izin verilmemeli.”* (K7, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 14) ifadeleriyle evlilik yaşının yükseltilerek kişinin evliliğin sorumluluğunu yüklenebileceği yaşta evlenmesi gerekliliği yönünde önerilerde bulunmaktadır.

Yaşlı erkek katılımcılar ise *“20 yaşından önce evlilik olmamalı. Eğitim ile gençler bilinçlendirilmeli. Bazıları evliliğin sorumluluğunu bilmeden evleniyor. Arkasından hemen boşanıyor. 18 yaş evlilik yaşı yükseltilmeli. Bu konu ile ilgili çalışmalar yapılmalı. Evliliğin ne olduğu özümsemeli.”* (E3, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17), *“Evlilik yaşı 20-22'ye yükseltilmeli. Daha olgun ve askere gidip gelmiş oluyor insan. Adam daha çok ailesine bağlı oluyor. Bu konuda toplumun evliliğe karşı bilinçlendirme çalışmalar arttırılmalı.”*

(E4, 70 Yaşında, Evlenme Yaşı 17) ve “Evlilik yaşının biraz yükseltilmesi gerekir. Resmîyette erken evliliğe taviz verilmemesi gerekir. Erken yaşta evliliklerde anne-babanın izniyle yapılamıyor olması gereklidir. Bu konular anayasa maddesine eklenmeli. Aile izniyle de olsa bu evliliklerin yapılamıyor olması gereklidir.” (E8, 65 Yaşında, Evlenme Yaşı 17) görüşleri doğrultusunda evlilik yaşının 18 yaş olmaması gerektiğini, evlilik yaşının yükseltilmesini, erken evliliklerin aile izniyle bile olsa yapılamaması yönünde gerekli yasal düzenlemeler yapılmasını dile getirmektedirler.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Erken evlilik, eşlerden birinin ya da her ikisinin 18 yaşına gelmeden önce yaptığı resmi evlilik veya gayri resmi birliktelik olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım aynı zamanda çoğu resmi ve sivil toplum kuruluşu tarafından da benimsenmektedir. (UNFPA, 2012, s. 11; UNICEF, 2018, s. 1). Günümüzde hem ulusal hem de uluslararası mevzuatta evlenme yaşı 18 yaş olarak belirlenmiş olmasına karşılık hâkim kararı ya da aile izniyle belirlenen 18 yaşın altındaki birey ya da bireylerin evliliklerinin önü açılarak “çocuk evlilik” olarak da adlandırılan erken evliliklerin yapılmasına izin verilmektedir (Yıldız ve Poyraz, 2020, s. 162).

Erken evlilik yapan yaşlı bireylerin evlilik sürecindeki deneyimlerini ele almayı amaçlamayan bu çalışma yaşlı bireylerin erken evlilik yapma nedenlerinin ve erken evliliklere ilişkin tutumlarının belirlenmesi, erken evliliklerin aile içi ilişkilere yansımalarının incelenmesi bakımından önem taşımaktadır. Buna göre çalışmada erken evlilik yapmış yaşlı kadın ve erkek katılımcıların erken evliliğe yükledikleri anlamlar, erken evlilik yapma nedenleri, aile içi ilişkilere nasıl etki ettiği ve evliliğe ilişkin nasıl bir tutum sergiledikleri ele alınmaktadır.

Çalışmada 16 yaşlı katılımcının kendi anlatılarından hareketle görüşleri değerlendirildiğinde erken evlilik yapan yaşlı kadın ve erkek katılımcıların erken evlilikle ilgili tanımlamalarının birbirine benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. Ancak kadın katılımcıların erken evlilikle ilgili anlatılarında belirgin bir şekilde yaşadıkları zorluk, gördükleri baskı ve korku durumu yer almaktadır. Nitekim geleneksel toplumlarda hem kız hem de erkek çocukları evlilik kararlarında söz sahibi olamamakta, aile büyüklerinin isteği ve baskısıyla evlendirilmektedirler. Geleneksel aile yapısında evlilikle birlikte bireylerin kendi ebeveynlerinin nesilden nesile aktardıkları egemen yapının değerleri yeniden var edilerek gelecek nesillere aktarılmakta ve bu durum ataerkil sistemin devam etmesine katkı sağlamaktadır (Yıldız ve Poyraz, 2020, s. 163). Erken evlilikler kadınların toplumda eşit olmayan konumlarını daha da pekiştirmekte, onları özerklik kaybına uğratarak yaşamsal tercihlerini azaltmaktadır (Aydemir, 2011, s. 1).

Çalışmada katılımcılar erken evlilik yapma nedenleri olarak ekonomik koşulların yetersizliğine ve kültürel unsurlara vurgu yapmaktadırlar. Benzer çalışmalarda da erken evliliğin nedenleri olarak ekonomik kaygılar ve sosyo-kültürel özellikler bulunmaktadır. İlk olarak ekonomik koşullar, sosyal davranış, tutum, düşünce sistemi üzerinde etkili olan unsurlar arasında yer almaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015, s.44; Yiğit ve

Bay, 2024, s. 2). Zira ataerkil ilişkilerin baskın olduğu sosyoekonomik düzeyi düşük ailelerde özellikle kız çocukları ekonomik bir yük olarak görülmektedir. Bu durum çalışma kapsamında ele alındığında literatürü destekler niteliktedir. Yapılan çalışmalarda erken evlilikler aracılığıyla ailelerin yoksulluk döngüsünü kırmak ya da mal varlıklarını artırmak için erken evliliklerin gerçekleşmesine izin verdikleri belirtilmektedir. Hatta bu süreçte başlık parası ve başlık takası gibi geleneksel uygulamalar da yapılabilmektedir (Aydemir, 2011, s. 16; Boran, Gülçay, Devocioğlu ve Eren, 2013, s. 60; Anık ve Barlin, 2017, s.1834; Akçay, Duman ve Coşkun, 2019, s.27). TBMM'nin 2010 yılında "Erken Yaşta Evlilikler Hakkında İnceleme Yapılmasına Dair Rapor"unda da "Özellikle sosyo-ekonomik durumu düşük aileler, kızlarını okula göndermemekte veya gönderse bile evlendirmek için okuldan geri almaktadırlar" tespiti yer almaktadır. "Kimi zaman sofradan bir tabağın eksilmesi fikri dahi aileler için küçük yaşta evlilikleri teşvik edici bir unsur olabilmektedir." ve "Baba evinde çektiği maddi sıkıntılardan ve çocuk yaşta katlanmak zorunda bırakıldığı iş yükünden kurtulacağını hayal eden kızlar evliliği bir çıkış yolu olarak görmektedirler" belirtildiği üzere erken evliliklerin yapılma nedenleri arasında ailelerin maddi yetersizliklerine bağlı olarak kız çocuklarının ekonomik bir yük olarak görülmesi bulunmaktadır.

Diğer yandan gelişmekte olan ya da gelişmemiş toplumlarda özellikle kız çocuklarının erken yaşta evlenmesinde/evlendirilmesinde kültürün önemli bir etkisi bulunmaktadır (Burcu, Yıldırım, Sırma ve Sanıyaman, 2015, s. 66). Örneğin farklı toplumlarda yapılmış birçok çalışmada erken evliliklerde geleneksel kültürün önemli bir etkisinin olduğu belirtilmektedir. Nijerya'da yapılan bir araştırmada (Akpan, 2003, s. 71-72), erken evlilik kültür ve geleneğin doğrudan bir ürünü olarak görülmektedir. Yine çalışmada toplumsal cinsiyet eşitsizliğini normalleştiren ve devamını sağlayan inanç ve normların olduğu belirtilerek kız çocukların erken yaşta evlendirilmesi meşrulaştırılmaktadır. Hindistan'da yapılan bir çalışmada da (Ghosh, 2011, s. 60) çocuk evliliklerin gelenek haline getirildiği ve kız çocuklarının erken yaşta evlendirilmesine yönelik otoriter ve ataerkil toplumsal yapının gizli baskısı olduğu ifade edilerek erken evliliklerin nedeni olarak sosyo-kültürel özelliklere vurgu yapılmaktadır. Konu ile ilgili yapılan diğer çalışmalarda da (Orçan ve Kar 2008; Elmacı ve Ertem, 2010; Burcu, Yıldırım, Sırma ve Sanıyaman, 2015; Yüksel-Kaptanoğlu ve Arslan, 2021) erken yaşta yapılan evliliklerde kız çocukları içinde bulundukları toplumsal yapının kültürel özelliklerinin etkisiyle evliliğe itildiği, gelenekselliğin ve ataerkilliğin ön plana çıktığı ele alınmaktadır. Alanyazında yapılan bu araştırmaların elde ettikleri sonuçlar çalışmamızın tespitlerini destekler niteliktedir.

Yaşlı bireylerin erken evlilik ve aile içi ilişkilere yönelik anlatıları değerlendirildiğinde ise katılımcıların geleneksel aile yapısına sahip olduğu görülmektedir. Katılımcılar ailelerinin erken evliliğe olumlu yaklaşıtlarını ve kiminle evlenecekleri konusunda kendilerinin görüşlerinin alınmadığını dile getirmektedirler. Ayrıca katılımcılar evlendiklerinde erkeğin ailesi ile birlikte yaşadıklarını ifade ederek bu süreçte kadın katılımcılar eşlerinin annesi ile sorunlar yaşadıklarını, zorlandıklarını ve özgürlüklerinin kısıtlandığını belirtmektedirler. Akçay ve diğerlerinin yaptığı çalışmada (2024, s.11) çocukluk çağında evlendirilen kız

çocukları eşlerinin aileleriyle hem uyum sorunları hem iletişim sorunları yaşadıklarına hem de farklı şiddet türlerine maruz kaldıklarına yer vermektedir. Bu da çalışmamızın verilerini destekler niteliktedir. Buna karşılık yaşlı erkek katılımcılar aile ile birlikte yaşamının kendilerine maddi-manevi katkı sağladığını ve yaşamlarının daha kolaylaştığını ifade etmektedirler. Aslında bu durum ataerkil zihniyetin erken evlilik yapan kadınların yaşamını zorlaştırırken erkeklerin yaşamını kısmen kolaylaştırdığının da bir göstergesidir. Zira erken evliliklerde evlenen kız çocuğundan eşinin ailesine, özellikle de kayınvalidesine yardımcı olması beklenmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015, s. 37; Davran, Sevinç ve Cançelik, 2020, s.15). Erken evliliklerde kendi aileleri içerisinde ikincil konumda olan kız çocukları evlilikle birlikte hem eşleri hem de eşlerinin ailelerinin kontrolü altına girerek yaşamak zorunda kalmakta ve daha fazla güç, statü ve özerklik kaybına uğramaktadırlar (Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012, s. 153).

Ataerkil zihniyetin hâkim olduğu aile içindeki hiyerarşik sıralamanın en alt basamağında yer alan kız çocuklarının erken evlendirilmesi, içinde yer aldıkları toplumsal yapının kadınlara attığı geleneksel rollerin öncelikli olarak anne ve eş olmasıyla yakından ilişkilidir. Nitekim geleneksel yapıda erkekten evin geçimini sağlaması beklenirken kadından özel alana özgü işlerde yani ev işleri ve çocuk bakımı ile ilgilenmesi beklenmektedir. Aslında bu durum erkek çocuklarını eğitime, istihdama ve kamusal alana yönelik kendilerini geliştirmeye teşvik ederken, kız çocuklarını özel alanda tutarak erken yaşta evliliğe yönlendirmektedir (Yüksel-Kaptanoğlu ve Ergöçmen, 2012: 135). Katılımcılara evlilik sürecinde eş olarak kendilerinden beklenenlerin neler olduğu sorulduğunda yaşlı erkek katılımcılar “saygı, sevgi ve anlayış” beklentilerini dile getirirken kadın katılımcılar “ev işleri” olarak cevap vermektedirler. Buna göre kadın ve erkeğe atfedilen roller ataerkil zihniyet ve kültürel kodların etkisiyle kadın erkek arasındaki eşitsizliği sağlamakta ve nesilden nesile aktarılır hale gelmektedir. Çalışma kapsamında ele alındığında bu durum literatürü destekler niteliktedir. Yapılan bir çalışmada (Akçay, Yiğit ve Bay, 2024, s. 13) da erken evlilik yapan kadınlar ev işleri, çocuk bakımı, annelik gibi rolleri yerine getirdiklerini, erkekler ise evin geçimini sağlama ve hane reisi olma gibi rolleri üstlendiklerini belirtmektedirler. Görüldüğü üzere erken evlilik yapan bireylerin evlilik deneyimleri, cinsiyetin bir yansıması olarak birçok farklılık göstermekle birlikte toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık uygulamalarının ortaya çıkmasında da pekiştirici bir rol üstlenmektedir.

Katılımcılara evlilikte yaşın önemli olup olmadığı sorulduğunda katılımcıların hepsi evlilikte yaşın önemli olduğunu belirtmektedir. Buna göre yaşlı kadın katılımcılar evlilik yaşının 19-25 yaş aralığında olması gerektiğini ve eşler arasında yaş farkının çok fazla olmaması gerektiğini ifade etmektedirler. Erkek katılımcılar ise evlilik yaşının 18-22 yaş aralığında olması gerektiğini ve kadının evlilik yaşının erkekten daha küçük olması gerektiği yönünde görüşlerini dile getirmektedirler. Ataerkil toplum yapısında erkeğin yaşının kadından büyük olması kadın üzerinde erkeğin söz sahibi olmasında, hâkimiyet kurmasında etkili bir unsur olarak değerlendirilmektedir (Çetin, 2020, s. 118).

Günümüzde ekonomik, sosyal, kültürel ve teknolojik alandaki değişim ve dönüşümler aile yapısını ve evlilikleri derinden etkilemekte, ailenin işlevlerinde değişim yaşanmasını zorunlu kılmaktadır. Zira bu süreçte geleneksel aile yapısından çekirdek aile yapısına yönelik bir çözülme meydana gelmekte ve aile yapısındaki bu değişimle birlikte evliliğin de zamana bağlı olarak değişmesine sebebiyet vermektedir. Yaşam süresinin uzaması, kadının çalışma yaşamına katılımı, ekonomik bağımsızlığını elde etmesi, eğitim ve iş olanaklarının artmasıyla birlikte bireylerin evliliğe dair tutumları, tercihleri değişime uğramaktadır. Dolayısıyla bu durum evlenme yaşının yükselmesine, doğurganlık hızının azalmasına, boşanma oranlarının artmasına, evlilik tercihlerinin farklılaşmasına ve evlenme oranlarının azalmasına yol açmaktadır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2015, s. 11-12; Macit, 2020, s.151). Çalışmada katılımcılara günümüzde yapılan erken evliliği nasıl değerlendirdikleri yönünde görüşleri sorulduğunda katılımcıların hepsi erken yaşta evliliğin iyi bir durum olmadığını, bireylerin bu süreçte birçok sorunla (aile içi huzursuzluk, uyumsuzluk, boşanma, vb.) karşı karşıya kaldıklarını belirtmektedirler. Nitekim günümüzün modern yaşamında evlilik kararı ve eş seçimi konusunda bireysel tercihler ön plana çıkmakta ve evlilikten beklentiler farklılaşmaktadır. Evlilik sürecinde karşılanamayan beklentiler ise boşanma, aile içi şiddet gibi eşlerin birçok sorunla karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır (Sungur, vd. , 2017: 72). Katılımcılara günümüzde hala var olan erken evliliklerin olmaması için neler yapılabileceği sorulduğunda ise yaşlı katılımcılar evlilik yaşının yükseltilerek kız çocuklarının okutulması gerektiği ve aile izni olsa bile yasal düzenlemelerle bu evliliklerin engellenmesi yönünde önerilerde bulunmaktadır.

Sonuç olarak çalışmada erken evlilik yapmış yaşlı katılımcıların erken evlilikleri baskı, zorluk ve korku olarak tanımladıkları, ekonomik yetersizlikler ve geleneksel kültürel kodlar nedeniyle erken yaşta evlenmek zorunda kaldıkları belirlenmektedir. Ayrıca çalışmada katılımcıların erken evliliğe karşı çıktıkları tespit edilmektedir. Cinsiyet bakımından ele alındığında yaşlı kadın ve erkek katılımcıların erken evliliğe yükledikleri anlamlar, aile içi ilişkilere yönelik anlatıları, erken evliliğe ilişkin tutumları benzerlikler içerdiği gibi etki ve sonuçları bakımından farklılıkları da kapsamaktadır. Bununla birlikte çocuk yaşta evliliğin sorumluluğunu yüklenmek zorunda bırakılan hem kadın hem de erkek yaşlı katılımcıların geleneksel toplumsal ve kültürel yapının hâkim olduğu bir ortamda doğup büyüdüğü ve bu çerçevede ailelerinin evlilik algı ve tutumları üzerinde toplumsal kuralların etkili olduğu görülmektedir. Dolayısıyla toplumsal bir sorun olan erken evliliklerin önlenmesi ile ilgili olarak hem kız çocuklarının hem erkek çocuklarının eğitim seviyeleri yükseltilmeli, ataerkil zihniyete sahip ailelerin bu konuda bilinçlendirilerek değerlerinin, tutumlarının değişmesi sağlanmalı, konu ile ilgili yasal düzenlemeler yapılarak ailelerin izni bile olsa çocuklarını erken yaşta evlendiren ailelere caydırıcı yasal yaptırımlar uygulanmalıdır.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin tüm süreçlerinde Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi'nin araştırma ve yayın etiği ilkelerine uygun olarak hareket edilmiştir.

Yazarların Makaleye Katkı Oranları

Makalenin tamamı Meyrem Tuna Uysal tarafından kaleme alınmıştır.

Çıkar Beyanı

Yazarın herhangi bir kişi ya da kuruluş ile çıkar çatışması yoktur.

KAYNAKÇA

- Akçay, S., Yiğit, R. R. & Bay, F. (2024). Experiences of child marriage among women and men in Turkey. *Journal of Child and Family Studies*, 1-16. DOI:10.1007/s10826-024-02791-5
- Akpan, E. O. (2003). Early marriage in Easter Nigeria and health consequences of Vesigo- Vaginal Fistulae (VVF) Among Young Mothers. *Gender and Development*, 11(2), 70-76. DOI: 10.1080/741954319
- Anık, M., & Barlin R. (2017). Türkiye’de çocuk gelinler sorunu: Balıkesir örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6(3), 1827-1841.
- Arslan, Y. (2015). *Oyundan düğüne hayatlar: Güneydoğu’da çocuk gelinler*. İstanbul: Belge.
- Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM). (2005). *Forced marriages and child marriages*. Retrieved from: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=17379&lang=en>
- Aydemir, E. (2011). *Evlilik mi evcilik mi? Erken ve zorla evlilikler çocuk gelinler*. Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Sosyal Araştırmalar Merkezi, USAK Rapor No: 11.
- Birleşmiş Milletler Genel Kurulu (BMGK). (2012). *The Child Girl*. Retrieved from: https://www.un.org/en/development/desa/population/migration/generalassembly/docs/globalcompact/A_RES_66_140.pdf
- Boran, P., Gülçay, G., Devicioğlu, E. & Eren, T. (2013). Çocuk gelinler. *Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi*, 26, 58-62. DOI:10.5472/MMJ.2013. 02751.1
- Burcu, E., Yıldırım, F., Sırma, Ç. S. & Sanıyaman, S. (2015). Çiçeklerin kaderi: Türkiye’de kadınların erken evliliği üzerine nitel bir araştırma. *Bilig*, (73), 63-98.
- Creswell, J. W. (2013). *Nitel araştırma yöntemleri-Beş yaklaşıma göre nitel araştırma ve araştırma deseni*. (Çev. Ed. Mesut Bütün ve Selçuk Beşir Demir), Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Çelebi, A., Vefikuluçay Yılmaz, D. & Güner Emül, T. (2020). Evrensel bir kadın sorunu “Erken yaş evlilikler”. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 46, 83-95. DOI : 10.29228/SOBIDER.43319
- Çetin, M. (2020). Toplumsal bir gerçeklik olarak çocuk gelin kavramı. *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (5), 107-122.
- Davran, M. K., Sevinç, M. R., & Cançelik, M. (2020). Şanlıurfa ili köylerinde yaşlıların demografik ve sosyo-ekonomik durumları ile yoksulluk ve yaşlılık algıları. *Electronic Journal of Social Sciences*,19(73),1-17. DOI:10.17755/esosder.591786
- Deniz, Ş. N. (2021). Dünyadaki ve Hindu toplumundaki çocuk evliliklerine dair bir inceleme. *Edebalı İslamiyet Dergisi*, 5(1), 27-45.
- Duman, N., & Coşkun, B. (2019). “Çocuk yaşta evlilik” ya da “çocuk gelin” olgusuna psikososyal bir bakış. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 4 (2), 267-276.
- Duran, H., Gürsoy, İ. N. & Kumcağız, H. (2022). Evli kadınlardan göz ardı edinilen çocuk yaşta evliliklere ilişkin perspektifler: Nitel bir çalışma. *İstanbul Üniversitesi Kadın Araştırmaları Dergisi*, (25), 31-48. DOI: 10.26650/iukad.2022.1140061
- Elmacı, Nuran ve Melikşah Ertem (2010). Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde kızların erken yaş evliliklerinin sosyal ve kültürel temelleri. *Prof. Dr. Orhan Türkoğan’a Armağan: Sosyoloji Yazıları 2*, Ed. N. Güngör-Ergan, E. Burcu, B. Şahin. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yay. 223-233.
- Erlüle, F. (2022). Erken yaşta evlilikle mücadele kapsamında ergin olmayanlarla evliliğin bir süresiz geçersizlik (Mutlak butlan) sebebi olarak düzenlendiği İsviçre Medeni Kanunu’nun revizyonuna yönelik ön-tasarı. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 28 (2), 1003-1028. • DOI:10.33433/maruhad.1182329
- Gezer Tuğrul, Y. (2018). Erken yaşta evlendirilen kadınların evlilik süreçleri, deneyimleri ve sonraki yaşamları üzerine nitel bir çalışma. *Sosyoloji Notları*, 2(1), 2-38.

- Ghosh, B. (2011). Early marriage of girls in contemporary Bengal: A field view. *Social Change*, 41(1): 41-61. DOI: [10.1177/004908571104100102](https://doi.org/10.1177/004908571104100102)
- Güler, Ö. & Küçüker, H. (2010). Early marriages among adolescent girls in Afyonkarahisar, Turkey. *European Journal of General Medicine*, 7(4), 365-371.
- Kalaycı, I. & Özkul, M. (2017). Geleneksel kalabilsem modern olabilsem: Modernleşme sürecinde yaşlılık deneyimleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, 8(18), 90-110. DOI: 10.21076/vizyoner.308309
- Macit, Y. (2020). Türkiye’de aile ve kültürel yapıda meydana gelmesi düşünülen değişimlerin Yaşlanma, yoksulluk ve evlilik kurumu açısından değerlendirilmesi. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 1(3), 149-157.
- Merriam, S. B., (2018). *Nitel araştırma desen ve uygulama için bir rehber*. (Çev. Selahattin TURAN), Ankara: Nobel Yayınları.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook* (2nd ed.). SAGE.
- Orçan, M. & Kar, M. (2008). Türkiye’de erken yaşta yapılan evlilikler ve risk algısı: Bismil örneği. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 97-111.
- Sungur, M. A., Duyar, N., Yıkılmaz, H., Boyacı, R., Urhan, H. M., Çetin, G., Arıkan, T., Çiçek, Ş. N. & İspaha, T. (2017). Evlilik ve eş seçme tutumuna kuşakların etkisi: X ve Y kuşaklarının karşılaştırması. *Toplum ve Sosyal Hizmet Dergisi*, 28 (1), 69-91.
- T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2015). *Türkiye’de evlilik tercihleri Nisan 2015*, Ankara.
- Tuna Uysal, M., Tan Eren, G. & Şimşek, E. (2019). Sosyo-kültürel özellikler bağlamında erken evlilikler: Ağrı örneği. *Mediterranean Journal of Humanities*, 9, 349-375. DOI: 10.13114/MJH.2019.468
- Türk Medeni Kanunu. (2001). *Türkiye Cumhuriyeti, Türk Medeni Kanunu*. 4721 (8049-8210). Erişim adresi: <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>
- Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM). (2010). *Erken yaşta evlilikler hakkında inceleme yapılmasına dair rapor*. Erişim adresi: https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/kefe/docs/komisyon_rapor.pdf
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2022). *Türkiye aile yapısı araştırması 2021*. Erişim adresi: https://www.tuik.gov.tr/media/announcements/turkiye_aile_yapisi_ara%C5%9Firmasi_2021.pdf
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024). *İstatistiklerle çocuk 2023*. Erişim adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=İstatistiklerle-Cocuk-2023-53679>
- United Nations Population Found (UNFPA). (2012). *Marrying too young, end child marriage*. New York: United Nations Population Found
- United Nations International Children’s Emergenc Fund (UNICEF). (2005). *Early marriage: a harmful traditional practice, a statistical exploration*. New York: The United Nations Children’s Fund
- United Nations International Children’s Emergenc Fund (UNICEF). (2007). *Progress for Children: A world fit for children statistical review. protecting against abuse, exploitation and violence: Child marriage*, Retrieved from: https://www.unicef.org/media/86506/file/Progress_for_Children_No_6_revised.pdf
- United Nations International Children’s Emergenc Fund (UNICEF). (2018). *Harmful traditional practices: Child marriage, Initiation rituals*. Retrieved from: <https://www.ccwduz.ch/assets/pdf/2017-01-01-malawi-traditional-practices-desk-review.pdf>
- United Nations International Children’s Emergenc Fund (UNICEF). (2019). *115-million-boys-and-men-around-world-married-children*. Retrieved from: <https://www.unicef.org/press-releases/115-million-boys-and-men-around-world-married-children-unicef>
- United Nations International Children’s Emergenc Fund (UNICEF). (2023). *Child marriage is a violation of human rights, but is all too common: unicef data: monitoring the situation of children and women*. Retrieved from: <https://data.unicef.org/topic/child-protection/child-marriage/>
- Yıldırım, S. (2021). Evlenme tercihlerinin dönüşümünde kuşaklararası farkın toplumsal değişim temelinde incelenmesi: Iğdır Üniversitesi Örneği. *Sosyoloji Dergisi*, 41-42, 53-79.
- Yıldız, D., & Poyraz, T. (2020). Sosyo-demografik ve sosyo-kültürel bağlamda erken evlilikler: Çocuk gelinler ve çocuk damatlar. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, 32, 159-186. DOI:10.20427/turkiyat.581208.
- Yüksel, H. & Yüksel, M. (2014). Çocuk ihmali ve istismarı bağlamında Türkiye’de çocuk gelinler gerçeği. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2): 1-24.

- Yüksel-Kaptanoğlu, İ. & Arslan, H. (2021), Çocuk yaşıta, erken ve zorla evliliklerde toplumsal cinsiyet eşitliği, Ankara: CEİD Yayınları.
- Yüksel-Kaptanoğlu, İ. & Ergöçmen, B. A. (2012). Çocuk gelin olmaya giden yol. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 15(2), 128-161.
- Zeren, F. ve Gürsoy, E. (2020). Erken evliliklere neden olan faktörler, tutum ve kadın sağlığı üzerine etkisi. *Türkiye Klinikleri Hemşirelik Bilimleri Dergisi*, 12(1), 124-32. DOI: 10.5336/nurses.2019-70358